

A 1657/holdbart

Fremlagt av:
Utvalget for et bærekraftig Norden
Utvalget for velferd i Norden

Behandles i:
Utvalget for et bærekraftig Norden

J.nr. 15-00171-1

Utvalgsforslag om felles nordisk innsats for en giftfri hverdag

Forslag

Utvalget for et bærekraftig Norden, Utvalget for velferd i Norden foreslår at

Nordisk råd rekommanderer de nordiske regjeringer

- 1) att arbeta för ett generellt förbud i EU mot de fyra hormonstörande ftalaterna DEHP, DBP, BBP och DIBP i produkter som barn kommer i kontakt med
- 2) att fra 2019 innfør et generelt forbud i Norden mot de fyra hormonforstørrende ftalaterna DEHP, DBP, BBP og DIBP i produkter i Norden som barn kommer i kontakt med, hvis EU ikke har innført tilsvarende forbud innen utgangen av 2017
- 3) att i fellesskap att ta fram och sätta regler mot bruk av hälsoskadliga kemiska ämnen i byggprodukter som används för att konstruera golv- vägg-, och innertaksektioner
- 4) å utvikle og vedta en ordning som fremmer utfasing av uønskede kjemikaler ved at det utarbeides en offisiell nordisk liste over uønskede kjemikaler, og at det vedtas regler i hvert nordisk land som forplikter importører og produsenter til å opplyse om deres produkter inneholder stoffer som fremkommer på den nordiske listen
- 5) å arbeide for endringer av EU lovgivning med sikte på å unngå en situasjon hvor kjemikaler som blir regulert intern i EU/EØS fritt kan importeres i produkter fra ikke EU/EØS-land

Utvalget for et bærekraftig Norden, Utvalget for velferd i Norden foreslår at

Nordisk råd rekommanderer Nordisk ministerråd

- 6) å opprette et felles nordisk kunnskapssenter for giftfri hverdag og hvilke alternativer som kan substituere giftige emner
- 7) å utrede muligheten for å sette nasjonale regler om anvendelsen av kjemikaler og hormonforstyrrendestoffer i tilfeller hvor EU regelverk vurderes mangelfull
- 8) å kontinuerlig oppdatere kriterier innenfor miljømerket Svanen for å sikre at svanemerkede produkter ikke inneholder kjemikaler og hormonforstyrrendestoffer, som vurderes risikable i forhold til skadelige helse- og/eller miljøpåvirkning

Bakgrunn

Det er allmänt kjent att människor i sin vardag utsätts för kemikalier som är hälsofarliga. Barn och ungdomar kommer idag i kontakt med många fler skadliga kemikalier än tidigare genom mängden av leksaker, kläder och andra varor.

Det är således väldokumenterat, att flera kemiska ämnen är hormonstörande och därmed kan vara en betydande medverkande orsak till den fallande sädkvaliteten och det växande antal pojkar som föds med missbildade könsorgan.

Nordiska rådet har under en längre period engagerat sig i frågan kring farorna med kemikalier og spesielt hormonstörande ämnen. Nordiska rådet har vid flertalet tillfällen diskuterat och debatterat med de nordiska miljöministrarna kring problematiken.

I dialog med Europaparlamentet har man adresserat problemene og senast vid Nordiska rådet minisession i mars 2015 antogs ett uttalande riktat till Europeiska kommissionen og Europaparlamentet om vikten av att vidareutveckla kemikaliepolitikene på EU-nivå för att möjliggöra reglering av farliga ämnen.

En grupp ledamöter i Nordiska rådet har ställt en skriftlig fråga till de nordiska regeringarna bland annat angående eventuell nordisk samverkan kring regler om inomhusmiljö, som begränsar användningen av skadelige ftalater/mjukgörare i byggmaterial. Svaret från de danska, isländska, norska og svenska regeringarna indikerar att Danmark, Sverige og Norge backar opp angående ett gemensamt nordiskt samarbeite för utveckling og implementering av regler i överensstämmelse med EU-lagstiftningen för inomhusklimaet i förhållande till begränsning av användningen av ftalater i byggmaterial.

Dessutom antog Nordiska rådet två rekommendationer i 2013 på temat hormonstörande ämnen som förordade nordiska forskningsinsatser om de hormonstörande ämnene s effekter såväl som nordisk påtryckning för att revidera EU:s kemikalielagstiftning.

Utifrån dialogen med de nordiska regeringarna kan Nordiska rådet konstatera att de nordiska regeringarna arbeite aktivt med att utveckla EU:s kemikalielagstiftning, og Nordiska ministerrådet bland annat har tagit fram rapporten "The Cost of Inaction" som visade hur store kostnader de hormonstörande ämnene har för de nordiska länderne.

Nordisk Råd

A 1657/holdbart

Fremlagt av:
Utvalget for et bærekraftig Norden
Utvalget for velferd i Norden

Behandles i:
Utvalget for et bærekraftig Norden

J.nr. 15-00171-1

Den danske konsumentorganisationen Forbrugerrådets afdeling Forbrugerrådet Tænk Kemi, som fungerer som konsumenternas «kemi-vakthund» i Danmark, har i 2015 genomfört en undersökning som fann cancerframkallande eller hormonstörande ämnen i vart femte spädbarnsprodukt av totalt 327 produkter som testades.

Många forskare menar att det inte finns någon trygg nedre gräns för hormonstörande ftalater. Det verkar snarare som att det är tidpunkten när man exponeras som är avgörande och inte mängden man exponeras för. Exponering under fosterstadiet kan leda till skador långt senare i livet, eller till och med i nästa generation.

Utvalgets förslag

Utvalget har utvecklat 8 konkreta förslag om åtgärder. Fem av dessa är riktade mot de nordiska lands regeringer och tre mot Nordisk ministerråd.

Förbud mot ftalater (1. og 2. at- sats)

Det är allmänt känt att människor i sin vardag utsätts för kemikalier som är hälsofarliga. Barn och ungdomar kommer idag i kontakt med många fler skadliga kemikalier än tidigare genom mängden av leksaker, kläder och andra varor.

Att vissa ftalater – som bland annat används som mjukgörare i plast - är skadliga och brett använda är heller ingen nyhet. I många år har vi vetat, att speciellt ftalaterna som benämns DEHP, DBP, BBP och DIBP är farliga. Det är således väldokumenterat, att dessa ämnen är hormonstörande och därmed kan vara en betydande medverkande orsak till den fallande säd-kvaliteten och det växande antal pojkar som föds med missbildade könsorgan.

Ftalaterna används idag i otaliga produkter, till exempel i färg, lack och kosmetikaprodukter såväl som mjukgörare i plast. Användningen är så utbredd att det utgör en risk för barns hälsa. Som tur var finns redan bra och ofarliga ersättningar för de fyra ftalaterna. Det förbud som föreslås kommer att bidra till att mindre riskabla substitut tas i bruk.

De fyra farligaste ftalaterna DEHP, DBP, BBP och DIBP har sedan länge stått listade på EU:s så kallade kandidatförteckning över farliga kemikalier och omfattats därmed av regler om informationsförmedling inom EU:s kemikalielagstiftning REACH. Men detta hindrar inte att man använder dem. Varor kan därmed fortsatt produceras och importeras under förutsättning att producenten/importören informerar om att varan innehåller det farliga ämnet från kandidatlistan och befolkningens hälsa skyddas därmed inte.

Europeiska kommissionen har i juni 2015 beslutat att dessa fyra ämnen ska förbjudas i elektronisk utrustning genom direktivet om begränsning av användningen av vissa farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning, det så kallade RoHS-direktivet, så att de inte längre kan användas i elektrisk utrustning från och med 2019.

EU Kommissjonen har i juni 2016 kommet med förslag til kriterier for vurdering av kjemikalers hormonforstyrrende effekt. Den første at-sats er en oppfordring til de nordiske lands regeringer til å gi sin fulle støtte til at EU-regulering kommer på plass. Men det er ikke sikkert det lykkes. Derfor rekommanderes i den annen at-sats, at hvis ikke EU regulering er tilfredsstillende innen utgangen av 2017, så skal de nordiske land gå foran men en regulering som gjelder for Norden (se også at-sats 7 om den juridiske utredning om muligheten for nasjonal regulering).

Nordisk Råd

A 1657/holdbart

Fremlagt av:
Utvalget for et bærekraftig Norden
Utvalget for velferd i Norden

Behandles i:
Utvalget for et bærekraftig Norden

J.nr. 15-00171-1

Kjemikaler i bygningsprodukter (3. at-sats)

KEMI, Sverige kjemikalinspeksjon, nevner i sitt hørings svar at det pågår et arbeid med å utvikle forslag til Sveriges regjering om å begrense utslipp av farlige stoffer fra bygningsprodukter. KEMI har nå levert sitt forslag¹. I oppsummering fra rapporten fra KEMI står følgende:

“Vårt forslag er att Sverige tar fram nationella gränsvärden för avgivning av hälsoskadliga kemiska ämnen i byggprodukter. Reglerna föreslås vara av samma konstruktion som de regler som redan finns i andra EU-länder för att minimera handelshindren.

Vi föreslår att de nationella reglerna omfattar byggprodukter som används för att konstruera golv- vägg-, och innertaksektioner. Detta är i likhet med befintliga regler samt regler under utveckling i Tyskland, Frankrike och Belgien. Genom EU:s byggproduktförordning kommer det också att finnas krav på att produkterna måste dokumenteras med avseende på avgivningen av flyktiga organiska ämnen (VOC) samt mindre flyktiga organiska ämnen (SVOC) för att de ska få saluföras och användas på den svenska marknaden. Dessa nya regler bedöms vara fullt förenliga med byggproduktförordning samt EU:s kemikalielagstiftning.”

Med denne at-sats er det lagt opp til at alle nordiske land følger KEMIs forslag om å begrense utslipp av farlige stoffer fra bygningsprodukter som barn kan komme i kontakt med. Det vil gi en lagt større effekt og vil være til gagn for næringslivet, som dermed har et større marked for bygningsprodukter som ikke inneholder de risikable kjemikaler.

Offisiell liste over uønskede kjemikaler (4. at-sats)

At-satsen bygger på det forslag som er fremsatt i det franske Parlament i januar 2016 av Frankrikes miljøminister. Det er tale om en ordning, som skal fremme utfasing av uønskede kjemikaler. Det er uklart om forslaget får den nødvendige parlamentariske støtte.

Det vil bli tale om en ordning som i høy grad blir frivilling. Derfor menes det foreslåtte ikke å komme i konflikt med REACH og andre EU-regler.

Utgangspunktet er en offisiell liste over uønskede kjemikaler. Det er en liste som franske myndigheter i følge forslaget skal utarbeide og oppdatere. Det kan være tale om en liste som ligner *ChemsSecs SIN liste*², som i noen grad også omfatter REACH kandidatliste. I Danmark har Miljøstyrelsen tatt fram en liste over uønskede stoffer (LOUS)³ som veiledning for produsenter, produktutviklere, innkjøpere og andre aktører.

Forslag til en nordisk liste kunne til eksempel utarbeides av det foreslåtte «Nordiske kunnskapscenter for giftfri hverdag» (se 6. at-sats) og vedtas av MR-Miljø.

I det franske forslaget er det også tale om at produsenter kan få økonomisk støtte til å erstatte uønskede kjemikaler med noe mindre risikabelt. Videre kan produsentene erklære offisielt at de ikke anvender de uønskede kjemikaler. Til sist er det krav om at produsenter skal undersøke om

¹<http://www.kemi.se/en/global/rapporter/2016/report-4-16-hazardous-chemicals-in-construction-products.pdf>: Hazardous chemicals in construction products – proposal for a Swedish regulation

² <http://chemsec.org/>. The International Chemical Secretariat er en NGO lokalisert i Göteborg. Den har publisert en liste som beskrives på hejemmeside som følger: The SIN (Substitute It Now!) List is a concrete tool to speed up the transition to a world free from hazardous chemicals. The chemicals on the SIN List have been identified by ChemSec as Substances of Very High Concern based on the criteria established by the EU chemicals regulation REACH.

³<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/kemikalier/fokus-paa-saerlige-stoffer/listen-over-uoenskede-stoffer/>

Nordisk Råd

A 1657/holdbart

Fremlagt av:
Utvalget for et bærekraftig Norden
Utvalget for velferd i Norden

Behandles i:
Utvalget for et bærekraftig Norden

J.nr. 15-00171-1

de anvender kjemikaler fra listen. Hvis det er tilfellet, skal myndighetene (Det franske miljøstyrelse INERIS) opplyses herom. Reglene skal også omfatte importører av produkter som inneholder noen av de kjemikaler som står på listen.

Nordisk Råd

Stoppe konkurranseforvridende import (5. at-sats)

Dansk Industri (DI), som er en bransjeorganisasjon, har i sitt hørings svar til Nordisk råd anbefalt at det settes fokus på den konkurranseforvridende import de nevnte ftalater via produkter produsert utenfor EØS har. Ftaltene DEHP, BBP, DBP og DIBP er på REACH kandidatliste og på vei til REACH «godkjenneslesebilag». Det innebærer at de kun kan anvendes til et godkjent bruk.

A 1657/holdbart

Fremlagt av:
Utvalget for et bærekraftig Norden
Utvalget for velferd i Norden

Produsenter av samme produkt som produseres utenfor EU er derimot ikke berørt av «godkjennelsesbilag» og kan eksportere varer som inneholder de uønskede kjemikalier til EU. Produsentene i EU skal finne substitutter til de forbudte kjemikalier, og de kan være dyrere. Effekten av reguleringen kan derfor vise seg å være konkurranseforvridende. En annen effekt er at forbrukere fortsatt vil være utsatt for de uønskede kjemikalier i de importerte produkter, og dermed oppnås ikke den tiltenkte beskyttelse.

Behandles i:
Utvalget for et bærekraftig Norden

J.nr. 15-00171-1

«Begrænsningsbilager» (annex XVII) regulerer alle produkter der bringes på markedet, også de importerede. Det kan være en omfattende prosess å få kjemikalier opptatt på denne listen. For å unngå den uheldige situasjonen med kjemikalier, som reguleres internt i EU men fritt kan importeres i produkter, er det nødvendig at stoffer på «godkjennelsesbilag» samtidig også inngår på «begrænsningsbilager».

I følge at-satsen rekommanderes de nordiske lands regjeringer, å arbeide for endringer av EU lovgivning med sikte på å unngå en situasjon hvor kjemikalier, som blir regulert intern i EU/EØS fritt kan importeres i produkter fra ikke EØS-land.

Felles nordisk kunnskapssenter for giftfri hverdag (6. at-sats)

Kjemikalområdet er komplekst og kunnskapen mangelfull. Både i Sverige⁴ og Danmark er det gjort innsats for å samle og formidle kunnskap om kjemikalier, både til produsenter og konsumenter, men også for forskere. Et kunnskapssenter skal både informere om farlige kjemikalier, men også om hvilke bedre alternativ som finnes. Kunnskapssenteret skal fungere mot industrien, men også i forhold til forbrukerorganisasjonene og informasjons-tjenester for konsumenter. Fra før har Nordisk ministerråd en arbeidsgruppe for kjemikalier samt et omfattende nettverk av eksperter, som et nordisk kunnskapssenter kan dra nytte av. Et nordisk kunnskapssenter skal ikke erstatte de nasjonale innsatser, men fungere som en støtteorganisasjon, hvor man samler og fordeler kunnskap som de nasjonale institusjoner kan anvende. Det er ikke behov for å opprette en nye nordisk institusjon. Oppgavene kan legges i en eksisterende nordisk institusjon, som til eksempel Nordisk velferdssenter, eller opprettes som en nordisk Samarbeids-organisasjon, som tilknyttes en eksisterende nasjonal organisasjon, som til eksempel KEMI i Sverige.

Juridiske forutsetninger for nasjonale regler (7. at-sats)

Det er delte meninger om det er mulig å fastsette nasjonale regler om anvendelsen av kjemikalier og hormonforstyrrende stoffer i tilfeller hvor EUs regelverk vurderes mangelfullt. Kjemikalinspeksjonen i Sverige (KEMI) har i en rapport argumentert at i tilfelle hvor stoffer ikke er regulert gjennom REACH så har et land muligheter til å regulere. Danmark kom i konflikt i 2013 med EU-Kommisjonen om regulering av fire ftalater⁵, og besluttet i

⁴ Se til eksempel <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/05/regeringen-satsar-pa-en-giftfri-miljo-for-barnen-och-var-halsa/>

⁵ Det er tale DEHP, BBP, DBP og DIBP.

2014 ikke å gå videre med nasjonal regulering i lys av Kommisjonens innvendinger. På grunn av de forskjellige meninger om de juridiske forutsetninger for nordiske tiltak, er det behov for en nordisk utredning som Nordisk ministerråd, Nordisk råd og de nasjonale myndigheter kan ha nytte av i utviklingen av fremtidens kjemikaliepolitikk. Når man ser tilbake, har EU vært langsom til å reagere på ny viten om risikoer med kjemiske stoffer. En forklaring kan være at kjemikalindustriens interesseovervåkingen i Brussel er meget omfattende. Det ventes å fortsette. Derfor kan det bli aktuelt med nasjonal regulering i fremtiden hvis EU-systemet ikke leverer løsninger, som beskytter barn og forbrukere mot risikable kjemikalier.

Miljømerket svanen (8. at-sats)

Miljømerket Svanen er et av konsumentenes beste våpen for å beskytte seg mot risikable kjemikalier. Kriteriene for å kunne anvende Svanemerket oppdateres kontinuerlig. Det er viktig, og at-satsen er en oppbakking til at det skal fortsette fremover. Et nordisk kunnskapssenter for giftfri hverdag (6. at-sats) vil kunne gjøre det lettere for Svanemerket å reagere hurtig på ny kunnskap om kjemikalier.

Høring

Dette forslag er en revidert versjon av et forslag som ble underlagt høring i 2015. Det innkom svar fra 18 organisasjoner i Norden. Et flertall av svarene hadde kritiske merknader til forslaget i dets daværende form. Saken er innviklet, og høringen bidrog til å belyse noen aspekter. Derfor har det opprinnelige forslag blitt underlagt er kritisk gjennomgang og resultatet av den prosessen er dette forslag.

Stockholm, 27. September 2016

Christian Poll (ALT), Danmark

Elín Hirst (Sj.)

Hanna Kosonen (cent), Formand

Irene Johansen (A)

Jan Erik Messmann (DF), Danmark

Jan Lindholm (MP)

Karin Gaardsted (S), Næstformand

Knut Storberget (A)

Mika Lintilä (cent)

Róbert Marshall (Björt framtíð)

Staffan Danielsson (C)

Susanna Koski (saml)

Suzanne Svensson (S)

Sylvi Graham (H)

Thomas Finnborg (M)

Nordisk Råd

A 1657/holdbart

Fremlagt av:

Utvalget for et bærekraftig

Norden

Utvalget for velferd i Norden

Behandles i:

Utvalget for et bærekraftig

Norden

J.nr. 15-00171-1